[א]פלוני (א)בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו אבל לא להורגה מאי קא משמע לן דמפלגינן בדיבורא היינו הך מהו דתימא (ב)אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל אשתו לא אמרינן קא משמע לן ואמר רבא [ב]פלוני בא על נערה המאורסה והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון בתו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון (ג)ממון לזה ונפשות לזה ואמר רבא [ג]פלוני רבע השור והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון שורו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון ממון לזה ונפשות לזה הא תו למה לי היינו הך משום דקא בעי בעיא עלויה דבעי רבא פלוני רבע שורי מהו (ד)מי אמרינן אדם קרוב אצל עצמו (ה)ואין אדם קרוב אצל ממונו או דילמא אמרינן אדם קרוב אצל ממונו בתר דבעיא הדר פשטה אדם קרוב אצל עצמו [ד]ואין אדם קרוב אצל ממונו: מכות בשלשה כו׳: מנהני מילי אמר רב הונא אמר קרא [1]ושפטום שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן שלשה אלא מעתה [1]והצדיקו שנים והרשיעו שנים הרי כאן שבעה ההוא מיבעי ליה כדעולא דאמר עולא רמז לעדים (ה)זוממין מן התורה מניין רמז לעדים זוממין והא כתיב [2]כאשר זמם אלא רמז לעדים זוממין [ה]שלוקין מניין דכתיב [1]והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע משום דהצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע [3]והיה אם בן הכות הרשע [ו]אלא עדים שהרשיעו את הצדיק ואתו עדי אחריני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא ושוינהו להנך רשעים והיה אם בן הכות הרשע ותיפוק ליה [4]מלא תענה משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה [ז]וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: משום ר׳ ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה: מ״ט דרבי ישמעאל (ו)אמר אביי אתיא רשע רשע מחייבי מיתות כתיב הכא [3]והיה אם בן הכות הרשע וכתיב התם [5]אשר הוא רשע למות מה להלן בעשרים ושלשה אף כאן בעשרים ושלשה רבא אמר מלקות במקום מיתה עומדת אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי הכי אומדנא למה לי למחייה ואי מאית לימות א״ל אמר קרא [6]ונקלה אחיך לעיניך כי מחית אגבא דחיי מחית אלא הא דתניא (ז)[ח]אמדוהו לקבל עשרים אין מכין אותו אלא מכות הראויות להשתלש וכמה הן תמני סרי

למחייה

פלוני בא על אשתי [כו׳] אבל לא להורגה. לפי שקרוב הוא אצלה ואע״ג דמהימנינן ליה בהאי סהדותא לגבי חבריה לא מהימנינן ליה לגבי אשתו והיינו פלגינן דיבורא דהא חד דיבורא הוא ולגבי האי מהימן ולא מהימן לגבי האי: **אבל אשתו לא אמרינן.** אדם קרוב לענין פלגינן דיבורא והואיל ומהימן אההוא דיבורא למיקטליה לחבריה ליקטלוה נמי לדידה קמ״ל: **נהרגין.** משום פלוני: **ואין משלמין ממון.** טובת הנאת כתובתה שרצו להפסידה מאי טעמא שהרי לא הזכירו שם האשה ולמאן מפסדי: **בא על בתו של פלוני נהרגין.** משום שניהם שבאו להרוג אותו ואותה: **ומשלמין ממון.** שבאו להפסידה כתובתה מן האירוסין ומשלמין טובת הנאת כתובה כדין כל זוממי כתובה. ולא פליגא דרבא אדרב יוסף דאמר לעיל [ט:] עדי הבעל נהרגין ואין משלמין ממון דהתם כיון דניסת הנך תשלומין דכתובה דידה בעו מיהוי וכיון דעלה מקטלי לא משלמי לה ממון אבל היכא דלא ניסת הנך תשלומין דהזמה דאב נינהו דכל שבח נעוריה לאביה והוה ליה ממון לזה לאב ונפשות לזה משום דבועל ונערה מיקטלי: **רבע השור.** ולא הזכירו שור של מי: **ואין משלמין.** דמי השור דלא ידעינן מנו: **ממון לזה.** לבעל השור: **ונפשות.** בשביל פלוני הרובע: **פלוני רבע שורי.** הוא ואחר מצטרף עמו: **מהו.** פלוני ודאי מיקטיל אלא שור מי מיקטיל: **מי אמרינן אדם קרוב אצל ממונו.** ופלגינן דבורא להימוני אחבריה ולא אשור או דילמא לא אמרינן לענין פלגי דיבורא אדם קרוב אצל ממונו אע״פ דפלגינן ליה לעיל אצל עצמו: **הדר פשטה.** לא אמרינן אדם קרוב אצל ממונו לענין פלגי דיבורא והשור יסקל. וכי אמרינן בתמורה (דף כח.) רובע או נרבע על פי הבעלים אסור לגבוה ומותר להדיוט דאינו נסקל הני מילי היכא דלא העידו הבעלים על הרובע מי הוא או העידו ולא היה עד שני עמהם אבל הכא דגברא מיקטיל על פי בעל השור לא פלגינן דיבורא משום ממון: **ושפטום.** גבי מלקות כתיב: **רמז לעדים זוממין שלוקין.** היכא דאין הזמה יכולה להתקיים בהם כגון מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה ונמצאו זוממין והרי הם כהנים אין אומרים יעשה זה בן גרושה תחתיו אלא סופג את הארבעים מנלן: **משום.** דב״ד הצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות את(ח) הרשע לדקת צדיק למה הוזכרה כאן וכי משום צדקת צדיק מתחייב רשע מלקות אלא ודאי עדים ט) (זוממין) רמיזי הכא דאעדים קאי האי והיה אם בן הכות והכי קאמר עדים שהרשיעו צדיק והוזמו והצדיקו עדים אחרונים את הצדיק והרי(י) נעשו רשעים אלו העדים הראשונים וילקו ואם אינו ענין לעדות ממון דהא אין לוקין ומשלמין תניהו ענין לבן גרושה וכיוצא בו: **לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.** מאם לא תשמור לעשות וגו׳ והפלא ה׳ את מכותך וגו׳ [דברים כח] באלו הן הלוקין (מכות דף יג:): **מלקות במקום מיתה עומדת.** דכיון דעבר על אזהרת בוראו ראוי הוא למות ומיתה זו קנס עליו הכתוב והרי הוא כאחת מן המיתות וכי היכי דסקילה בפני עצמה ושריפה בפני עצמה והרג בפני עצמה הוי נמי מלקות כאחת מן המיתות: **אי הכי.** דהוא גופיה מיתה הוא: **אומדנא למה לי.** דקתני באלו הן הלוקין (שם דף כב.) דאומדין אותו אם אינו יכול לקבל ארבעים מלקין אותו לפי מה שיכול לקבל: **ונקלה.** בשעה שלוקה יהא אחיך שיכה את החי ולא את המת וכיון דמית ליה בפלגא כי מחי על אידך פלגא לאו על החי הוא: **אמדוהו לקבל עשרים.** ורואו שאין יכול לקבל עשרים ואחת ואם יכוהו עשרים ואחת ימות בה: **אין מכין אותו אלא.** שמונה עשרה דמכות הראויות להשתלש לשלשה חלקים בעינן שמכה שתי ידות מאחוריו ושליש מלפניו ומקרא נפקא לן באלו הן הלוקין (שם דף כג.):

למחייה

אצל אשתו לא אמרינן. אע״ג דמתני׳ היא בזה בורר (דף כז:) דבעל כאשתו לענין עדות ס״ד הכא דמחמת מגו דמהימן להורגו מהימן להורגה: **משום** דהוי לאו שאין בו מעשה. וה״ה דה״מ למימר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד ואפ״ה גלי לן והיה אם בן הכות הרשע דלקי ובלבד שלא יוכל לבא לידי חיוב מיתה אבל אם אפשר לו לבא לידי חיוב מיתה לא לקי כדאמר במרובה (בבא קמא דף עד: ושם) תסתיים דרבי אלעזר דאמר הוכחשו בנפש ולבסוף הוזמו אין נהרגין דא״ר אלעזר עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס״ד הוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד ואם תאמר דהכא משמע דלוקין אלאו דלא תענה משום דגלי לן קרא דוהיה אם בן הכות וכן בפ״ק דמכות (דף ג: ושם) גבי מעידים אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה משמע דלכ״ע לקי ובמעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז (שם ד.) הוה נמי לקי לכ״ע אי לאו משום כדי רשעתו ובפ״ק דמכות (שם) גבי מעידים אנו באיש פלוני שחייב מלקות מ׳ ונמצאו זוממין קאמרי רבנן דאין לוקין אלא מ׳ ואמרינן בגמרא (שם) האי לא תענה רבנן מאי עבדי ליה מיבעי ליה לאזהרת עדים זוממין וי״ל דהתם ודאי כיון דלקו מ׳ מכאשר זמם ואי אפשר להלקותם בלא אזהרה דלא ענש הכתוב אא״כ הזהיר והיינו מלא תענה ונמצא הך דלקי מכאשר זמם הוי משום אזהרה דלא תענה ולכך אי אפשר להלקותו פ׳ על לאו אחד אבל בבן גרושה או בן חלוצה שפיר לקי מלא תענה וכן גבי מאתים זוז אי לאו כדי רשעתו הוי לקי מלא תענה דממון לא בעי אזהרה: **וכל** לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. אפי׳ לרבי יהודה דאית ליה בכל דוכתא לוקין עליו אתי האי שינויא דהא מעדים זוממין יליף לה לר׳ יהודה בפ״ק דמכות (דף ד:) (ל)ואי לאו והיה אם בן הכות הרשע דגלי לן בעדים זוממין ה״א בכל דוכתא לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו(כ): **רבא** אמר מלקות תחת מיתה עומדת. משמע דלית ליה ג״ש דרשע רשע ובמקום אחר מפורש (לקמן דף לג: ושם ד״ה אתיא): **מלקות** תחת מיתה עומדת. י״מ משום דבני נח אזהרתן זו היא מיתתן וניתנת לישראל מלקות על אזהרתו תחת מיתה דבני נח ועוד י״ל משום דזימנין מתים ע״י מלקות כדתנן באלו הן הגולין (מכות דף ח:) ומת זה תחת ידו ופטור וקשה לשני הפירושים הללו דמאי פריך אי הכי אומדנא למה לי ופי׳ הקונטרס עיקר:

שכבר

מסורת הש״ס

א) ב״ב קלד:, ב) [לעיל ט: וש״נ], ג) [עיין תוספות כתובות ל: ד״ה רב אשי וכו׳ ביאור ארוך], ד) נ״א מי אמרי׳ אדם קרוב אצל ממונו או דילמא לא אמרינן כו׳ הדר פשטה לא אמרינן אדם קרוב אצל ממונו. רש״ל, ה) מכות ב:, ו) [לקמן לג: מכות ה. כתובות לה.], ז) [תוספתא דמכות פ״ד], ח) בס״א ליתא את, ט) רש״ל מ״ז, י) בס״א: הרי, כ) [וע״ע תוספות כתובות מה: ד״ה רבי יהודה ותוספות שבת קנד. ד״ה בלאו], ל) [וכב:],

◆

גליון הש״ס

גמרא ואין אדם קרוב אצל ממונו. עיין זבחים דף ע ע״א תוספות ד״ה ע״פ: **תוס׳** ד״ה וכל וכו׳ ואי לאו והיה אם בן. קשה לי דמ״מ אף אם לא כתיב והצדיקו והרשיעו אם נכתב רק והיה אם בן הכות ילפינן בין מבן דמיירי במלקות ונלמד דבמוציא שם רע ויסרו היינו מלקות ואח״כ נילף משם דלאו שאין בו מעשה לוקין וממילא חייבים העדים מלקות משום לא תענה וצ״ע:

◆

מוסף רש״י

פלוני בא על אשתי. בעל שאמר בפני ב״ד פלוני כו׳, **הוא ואחר מצטרפין להורגו.** לבועל, **אבל לא להורגה.** דאצל אשתו פסול הוא לעדות (רשב״ם ב״ב קלד:). **רמז לעדים זוממין שלוקין.** עדי בן גרושה או עדי גלות שפטרם הכתוב מדין הזמה, מנין שהן לוקין, ולקמיה פריך תיפוק ליה מלא תענה (מכות ב:). **משום דהצדיקו את הצדיק כו׳.** בתמיה, אי והצדיקו והרשיעו בדיינין קאמר צדיק ורשע בבעלי דינין, למה לי והצדיקו צדיק כו׳ ליכתוב כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והיה אם בין הכות, למה הוזכרה כאן צדקת צדיק, וכי כל מקום שהצדיקו ב״ד את הזכאי וחייבו את החייב יש מלקות, דאתא קרא למיתלי מלקות בוהצדיקו והרשיעו, אלא על כרחך בעדים משתעי, עדים שקרים שהרשיעו צדיק ובאו אחרים והזימום והצדיקו את הנדון שהוא צדיק והרשיעו את העדים הרשעים, והיה אם בין הכות את הרשע, אם הזמה זו בת מלקות היא שאינו יכול לקיים בה דין הזמה גמורה, כגון בעדי בן גרושה או גלות, והפילו השופט והכהו (שם). **ותיפוק ליה מלא תענה.** כל עונשי לאוין מלקות אלא במקום שפירש לך בו עונש, וכאן שאינו יכול לענשן בעונש הכתוב בהן ילקו (שם).

עין משפט נר מצוה

עו א מיי׳ פי״ב מהל׳ עדות הלכה ב:

עז ב ג מיי׳ שם פכ״א הלכה י:

עח ד מיי׳ שם פי״ב הלכה ג:

עט ה מיי׳ פ״כ שם הלכה ח:

פ ו מיי׳ שם הלכה ט:

פא ז מיי׳ פי״ח מהלכות סנהדרין הלכה א [והל״ב סמג לאוין קלט]:

פב ח מיי׳ שם פי״ז הלכה ב סמג שם:

◆

תורה אור השלם

1. כִּי יִהְיֶה רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנִגְּשׁוּ אֶל הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת הַצַּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הָרָשָׁע: דברים כה א
2. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט
3. וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
4. לֹא תִרְצָח לֹא תִנְאָף לֹא תִגְנֹב לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר: שמות כ יג
5. וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי מוֹת יוּמָת: במדבר לה לא
6. אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: דברים כה ג

◆

רבינו חננאל

פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו לבועל אבל לא להורגה דבעל לגבי אשתו קרוב הוא ועוד אמר פלוני בא על נערה מאורשה והוזמו נהרגין שהעידו שקר כי בא על נערה מאורשה. ואין משלמין ממון שלא העידו על נערה ידועה. אבל אם העידו על בתו של פלוני שנבעלה באונס והוזמו נהרגין על הבועל ומשלמין ממון לנערה כי בעדותן שנבעלה באונס היו מפסידין כתובת בתולה מבעלה. וקיי״ל כבולהו כוותיה דרבא וכן הדין בעדים המעידים כי פלוני רבע שור כו׳. ואם העיד כי פלוני רבע שורי הוא ואחר מצטרפין להורגו לרובע ולסקול השור ואסיקנא פשטא רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם קרוב אצל ממונו. מכות בג׳ שנאמר ונגשו אל המשפט ושפטום הרי כאן ב׳ אין ב״ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן ג׳: **אתיא** רשע רשע פירוש כתיב הכא במלקות והיה אם בן הכות הרשע וגו׳ וכתיב אשר הוא רשע למות מה דין רשע למיתה בכ״ג אף רשע דמלקות